

Jakin aldizkaria. Debeku eta oztopo administratiboen historia: 1961-1977

PAULO AGIRREBALTZATEGI

Jakin-en Kontseilu Editorialeko kidea

Jakin aldizkariak 50 urteko historia (1956-2006) egin duela eta, egokia izango da isilik egon behar izan zuen urteak gogoratzea: bi urtez aurrenik (1962-1964) eta zazpi urtez bigarren aldian (1969-1976). Frankismoaren garaiko urteak ziren¹.

Lehen 15 zenbakiak legez kanpo (1956-1961)

Iñaki Bastarrika *Jakin* aldizkariaren sortzaile nagusiak berderatzi orrialdeko txosten guztiz interesgarria idatzia du horren sorreraren inguruko gorabeherei buruz: «Génesis de Yakin» (1998ko azarokoa). Honela hasi zuen txostena:

YAKIN nació en Aránzazu en el año 1956. Como todo hijo ilegítimo, YAKIN nació fuera de ley. Salió a la luz rompiendo toda clase de leyes civiles, políticas, eclesiásticas y religiosas. Como todo lo vasco no tuvo un nacimiento ni un desarrollo fácil. La historia nos ha curtido y enseñado a operar en entornos poco convencionales.

Beharbada gehiegizkoa da berak dioena, *Jakin* ez zelako inolako legerik urratuz atera, baina bai orduko Espainiako

legetik kanpo. Nolabaiteko klandestinitatean argitaratu zuten lehen zenbakia, baina ez zuzenean lege zibilak urratuz —orduko arau politikoak agian bai—; Elizaren eta Frantziskotar Ordenaren araei zegokienez, «epikeia» modukoren bat egin zuten².

1956ko udazkenean agertu zen *Yakin* aldizkariaren lehen zenbakia, Arantzazuko Teologiako ikasleek editatua, eta multikopiaz kopiatua. Inolako identifikazio-markarik gabe ageri da: ez zenbakirik du; eta ez du jartzen nork, ez non, ez noiz argitaratu zuten, ez eta preziorik ere. Aurkezpenean dioenez, udazkena zen, eta aldizkariko bertako bestelako datuengatik jakin dezakegu 1956koa dela. Eskaintzatik, berriz, badakigu aldizkaria izan nahi zuela (hiru zenbaki urtero), eta, horrelako aldizkarien antzera, bere atal finkoak izango zituela.

Bigarren zenbakia formalxeagoa atera zuten: dataz gain —1956ko Eguberrietakoa—, bestelako seinale gehiagorekin dator: prezioa, Arantzazun argitaratua, eta «Pro manuscripto». Azken formula hori erabiltzea erabaki zuten, seguruenik Ministerio de Información y Turismoko «Publicaciones periódicas» Zuzendaritzaren baimena eskatu eta ondorioz alde aurretiko zentsuratik pasatu beharrik ez izateagatik. Dena dela, bigarren zenbakitik aurrera litografiaz bota zuten, eta azala eta aurkibidea tipografiaz inprimatuta. 3. zenbakian Arantzazuko editorialaren liburuen publizitatea ere sartu zuten atzeko azalaren barrualdean, tipografiaz inprimatuta. 4. zenbakitik aurrera berriro aurkibidea litografiaz ematera aldatu ziren, agian edizioa merkatze aldera.

Horrela jarraitu zuten ateratzen aldizkaria sei urtetan. Dirudienez, orduko Gipuzkoako Informazio eta Turismoko Deletatuak ez zuen aintzakotzat hartu, edo hartu bazuen ez zuten arazo horretan sartu nahi izan. Arantzazuko Santutegia zen erantzule, seminarioen eta seminaristen arteko aldizkaritzat agertzen zen eta gehienbat teologiako eta filosofiako gaiak erabiltzen zituzten. Ez zuten arriskurik ere ikusi nonbait. 1960. urtean «Pro manuscripto» bai eta tipografian

—seguruenik Arantzazuko inprimategian— aldizkariaren lau eta zortzi orrialdeko gehigarriak atera zituzten, taldekoek «Jakintxo» deitu zituztenak; baina horiek ez zuten nonbait inolako susmo txarrik piztu, ez buruhausterik sortu.

1961ean, ordea, aldizkari osoa tipografian ateratzen hasi ziren —Bilboko Gráficas Bilbao inprimategian, hain zuzen; jakin ez zergatik ez zuten Arantzazun bertan inprimatu, Editorialeko bestelako aldizkariak han inprimatzen zituzten bezala—. «Pro manuscripto» jartzen jarraitu zuten, hala ere. Formatua eta barne-konposizioa guztiz aldatzearekin batera, azpтитulu hau erantsi zioten aldizkariari: «Euskal-gaztedia kultura bideetan», hasierako «Teologilarien Yardunak» eta 11. zenbakitik aurrerako «Kultur Jardunak» azpтитuluak aldatuz. Eta nahiz eta artean idazle gehienak seminarioetako jendea izan, bestelako dimentsio publikoa eta soziala hartu zuen aldizkariak. Gainera harpidedunak ugarituak ziren. Tipografiaz ateratako lehen zenbakiaren 614 ale bota zituzten (14.a), fakturaren arabera. Uste izatekoa da, 500 bat harpidedun behintzat izango zituela garai hartan aldizkariak.

1961. urteko bigarren zenbakia (Lorailla-Dagonilla, Maia-tza-Abuztua) argitaratu ondoren bihurtu zuen nonbait arazo Ministerio de Información y Turismoko Gipuzkoako Delegatu Felipe de Ugartek, aldizkariaren zuzendaritza Gipuzkoan zegoenez. Eta Bizkaiko Delegaziora bidali zuen abisua, aldizkaria inprimatu zuen inprimategiari erantzukizunak eska ziezazkion hangoak. Izatez, eta Gráficas Bilbao inprimategiaren jabe zen Juan Hilario Bilbaok egindako deskargu idatzitik dakigunez, salatuta zegoen aldizkaria inprimatzeagatik, editoreari hori argitaratzeko baimenaren eta zenbakiaren aurretiazko zentsuraren —«consulta previa»— ziurtagiria ez eskatzeagatik³.

Aldizkariaren jabeari edo zuzendaritzari debekurik ezarri gabe, baina zeharka argitaratzeko biderik gabe geratu zen aldizkaria —atzera litografiara itzultzea ez zen, jakina, irtenbidea—. Izan ere, dirudienez, Gipuzkoako Delegaziotik ez zen inolako abisurik izan Arantzazuko ez nagusiarentzat

eta ez aldizkariaren zuzendariarentzat, *Jakin*-en 21. zenbakiko (1981) «Pro-manuscriptotik tipografiara» izeneko artikululu laburtxoak aditzera ematen duenez (277. or.). Izatez, ez dugu inolako dokumentu idatzirik aurkitu horrelako balizko abisuari buruz. Gipuzkoako Delegatua ez ote zen Arantzazurekin zuzenean sartzen ausartu?

Dena dela, aldizkariaren argitalpena etenda geratu zen, horretarako baimena lortu artean. Eta horretan eman behar izan zituzten bi urte luze eta gogaikarri...

Legezko baimenaren eske (1962-1963)

Joseba Intxausti eta Joxe Azurmendi ziren *Jakin* aldizkariaren zuzendariak, hori itxi zutenean. Intxaustik hartu zuen Ministerioaren aldetik baimenak lortzearen ardura: lehenengo Arantzazutik, eta 1962aren udazkenetik aurrera Forutik.

Zergatik ez dakigularik, askotxo luzatu ziren formalki baimena eskatu aurretik. 1962ko udan eskatu zuten hori: daukagun eskabidearen kopia edo zirriborroak abuztuaren 2ko data darama. Eskabidearen arabera, aldizkaria ordura arte ateratakoaren ildotik joango zen: «Religioso-cultural» izango zen, eta hiru atal nagusi izango zituen: 1. «Filosófico-teológica», 2. «Literaria-cultural», 3. «Colaboración de los lectores». 100 orrialdekoa izango zen, eta 600 ale aterako zituen.

Eskabidea egin ondoren, oztopoak oztopoaren ondoren gainditu behar izan zituzten nonbait, baimena lortzeko bidean. 1962ko azaroaren 29an Gipuzkoako Delegatuari bidali zioten Ministeriotik honako ohar hau:

Para completar el expediente instruido a la revista que con el título de «JAKIN» [...] deberá comunicar al interesado la necesidad de enviar la Licencia Eclesiástica de esa Diócesis, como es preceptivo.

Gipuzkoako Delegatuak Arantzazura bidali zuen ohar hori, eta azkenean abenduaren 31ko datarekin eman zuen Jaime Font i Andreu apezpikuak Elizaren aldetiko baimena⁴.

1963ko urtarrilaren 31ko datarekin beste abisu bat hartu zuten Arantzazun, Ministerio de Información y Turismoko Gipuzkoako Delegaziotik bidalita:

El lltmo. Sr. Director General de Prensa en su escrito de fecha 28 de los corrientes me comunica, que a los efectos de tramitar el expediente instruido a la revista «JAKIN» (Saber) se precisa el envío de la propuesta de un asesor periodístico, que deberá recaer en un Periodista inscrito en el Registro de Periodistas, acompañando escrito de aceptación del mismo.

Fraideen artean horrelako titulurik zuenik ez zegoenez, besteren baten bila hasi behar izan zuten. Zarauzko Antonio Iturria bi fraideren anaiarengana jo zuten; horrek 1963ko martxoaren 12an onartu zuen «Aholkularitza» kargua.

Ez ziren hor amaitu oztopoak. Uztailaren 13an abisu hau bidali zuten Ministerioko «Hemeroteca Nacional»-etik: aldizkariaren 16. zenbakiaren eta ondorengo hamaikana ale bidali behar zituztela. Egun gutxitara erantzun zien Joxe Azurmendik, 16. zenbakirik ez zegoela, atera ez zelako —15.a izan zen azkena—. Horrela hilabeteak eta hilabeteak aurrera zihoazen: 1963ko azarora arte.

Azaroaren hasieran, hain zuzen, bi gutun idatzi zituen Joxe Azurmendik: bata, hilaren 2koa, eta Azurmendik berak sinatuta, Gipuzkoako Delegatu Felipe de Ugarteri, ahaleginak egin zitzaizkion eskatuz, baimena lehenbailehen lortzeko:

[...] a fin de acelerar el trámite, que se demora más de lo esperado por nosotros, motivando así la desconfianza de bastantes simpatizantes y amigos.

Zera gaineratu zion:

Ultimamente la Academia de la Lengua Vasca parece haber tomado bajo su encomienda e interés el asunto de la autorización de JAKIN, presentando en el Ministerio de Información y Turismo, en la Dirección General de Prensa, un apoyo en favor de nuestra solicitud.

Ez dugu aurkitu Euskaltzaindiaren gestio horren berririk. Beste gutun bat, luzea, idatzi zuen —hilaren 4an datatua—, Ministroari berari zuzendua, eta Joseba Intxaustik sinatzena. Besteak beste honako hau esaten zion:

Mas como desde entonces [uztailaren 19an Azurmendik berak idatzitako erantzunaz geroztik] no hayamos recibido noticias sobre la marcha de la tramitación de la revista JAKIN, le agradeceríamos vivamente tuviera la bondad de comunicarnos si están cumplidos por nuestra parte los requisitos necesarios para la autorización de dicha revista, y para cuándo, aproximadamente, se nos pudiera conceder la autorización solicitada en agosto de 1962.

Gutun horiek idaztea aurreko egunen batean erabakia zuten nonbait Intxaustik eta Azurmendik; baina, dirudienez, eta zergatik ez dakigula, ez bata eta ez bestea bidali zituzten, bien jatorrizkoak Jakinen artxiboan baitaude, kalkozko kopia eta guzti. Delegatuarentzako kopia eta Ministroarentzako jatorrizkoa Joseba Intxaustiri bidali zizkion Azurmendik, eskuz idatzitako beste gutun laburrarekin batera, hark bere iritzia eman zezan eta bi gutunekin zer egin erabaki zezan. Biei buruz zenbait ohar egin ondoren, honela dio Azurmendik eskuzko gutunean: «Si tú firmas esta carta y la envías a Madrid, inmediatamente yo firmaré la otra para enviarla a San Sebastián. Ya me dirás». Eta honetara amaitu zuen: «Pienso q. como sigan haciéndose los suecos en Madrid, lo mejor será hacer solicitud (?) de otra revista al Obispo, según aquello q. te dijo el mismo Ugarte».

Nonbait egin gabe geraturiko gestio horren erantzun (!) gisa edo, handik egun gutxitara gainditu beharreko beste oztopo baten berri jakin zuten Arantzazun, Ugarte Delegatuaren bidez: *Jakin* aldizkariaren azken zenbakiaren ale bat entregatu behar zutela, alegia, Madrilgo Prentsako Zuzendaritza Orokorrean. Azurmendik Intxaustiri idatzitako gutun batean (1963-11-14) abisuaren berri eman zion, gaineratuz baldintza hori maiatzaren hasieran betea zutela, eta agian Donostiako Delegazioan galduko zela adieraziz. Dena dela, berehala bidaliko zutela beste ale bat, zuzenean Madrilera, posta ziurtatuz, idatzi zion Azurmendik.

Horrekin ez zegoen, hala ere, lasai; eta barrua huste alde-ra edo, beste bi gutun idatzi zituen, adeitasun handiz, baina, zalantzarik gabe, barruko amorru biziari eutsiz, argibideak

emateko, eta eskatzen zuten aldizkariaren alea aspaldi bidalia zutela esateko; baina horien jatorrizkoak ere Jakinen artxiboan daudenez, uste izatekoa da bertan geratu zirela, bidali gabe.

Bitartean, ordea, Antonio Albizurengana jo zuen Intxaustik, Celestino Solagurenen bidez, aldizkariaren baimenarekikoa Ministerioan bizkortu nahiz. Madrilen bizi zen orduan Solaguren fraide frantziskotarra eta *Verdad y Vida* aldizkariaren zuzendaria zen; Antonio Albizu, berriz —frantziskotarra izana hori ere—, Dirección General de Prensan egiten zuen lana, eta zentsurarako euskarazko testuak irakurtzeaz arduratuta zegoen. Solagurenek Intxaustiri idatzitako gutunetako batean (1963-12-11) zera dio:

Estuve ayer con Antonio Albizu. Ha conseguido movilizar el asunto de «Jakín»; está ya el expediente completo, aunque faltaba algo que tuvo que llegar de San Sebastián [...]; sólo falta que llegue el ejemplar de «Jakín», que os piden para someterlo a censura, que la hará de seguro el mismo Albizu y podéis contar por tanto con aprobación [...]

Handik beste ia bi hilabetera iritsi zen azkenean *Jakin* aldizkaria argitaratzeko baimena, Gipuzkoako Delegazioaren bitartez, eta Madrilgo Ministerioko Prentsako Zuzendari Orokorrak sinatuta, 1964ko otsailaren 7an —baina Gipuzkoako Delegazioak otsailaren 22an Arantzazura bidalia⁵—. Bertan, eta kakotxen artean, honako zehaztapen hau dakar:

[...] y cuyo contenido tendrá por objeto, «iniciar a los estudiantes teólogos y filósofos, de las diversas casas franciscanas, en investigaciones filosófico-teológicas y estudios culturales en vascuence», según se solicita.

Baimen eskabidean idatzitakoa da, ustez, kakotxen artekoa. Mugaketa horren berri dakarkigu hona, handik bost urtera baimena kentzeko erabakigarritzat joko zuelako hori Ministerioak⁶.

Baimenaz baliatzeko lehen baldintza zen, hura jakinarazi eta ondorengo hiru hilabeteren barruan lehen zenbakia argitaratuta egotea. Gainera argitaratu aurretik «consulta pre-

via» pasatu behar zuten argitaratuko ziren idatziek, Gipuzkoako Delegazioan; horretarako inprimategiko proben bi ale bidali behar zituzten⁷.

Martxoaren 31n esleitu zioten aldizkariari Gipuzkoako Delegazioan beharrezkoa zuen Lege-gordailuaren zenbakia: 323-1964. Maiatzaren 22rako kalean izan behar zuen lehen zenbakiak. Bi zenbaki argitaratu ahal izan zituzten 1964. urtean —hiru hilabetetik gora etenda edukiz gero argitalpena, eta horren berri Prentsako Zuzendaritza Orokorrean ez ematera, galdu egingo zuten aldizkaria argitaratzeko baimena—.

Jakin aldizkariaren zuzendari ofiziala Joseba Intxausti izango zen, eta horren aholkularia —«asesor periodista»— Antonio Iturria⁸. Izatez, Arantzazuko Teologiako ikasleak izan ziren praktikan zuzendariak ondorengo urteetan: Pello Zabaleta, Joan Mari Torrealdai, Joan Joxe Olaberria... berriro, eta orain Zarautzen bizi zelarrik, Joan Mari Torrealdaik hartu zuen arte (1968)⁹.

Legez kanpo ezarrita (1969-1976)

1966an «Ley de Prensa e Imprenta» berria atera zuen Madrillgo gobernuak¹⁰. Lege liberalizatzailetzat hartu zuten; besteak bestek, aurretiazko zentsura —«consulta previa»— kendu zuen¹¹. Prentsa askatasunarentzat mesedegarria izan behar zuen legea, ordea, kaltegarri —eta suntsitzaile— gertatu zen *Jakin* aldizkariarentzat.

Legearen lehen xedapen iragankorrek honela zioen:

En el plazo de un año a partir de la entrada en vigor de esta Ley, todas las Empresas periodísticas, Empresas editoriales, Agencias de Información y publicaciones a que la misma afecta, se acomodarán a lo que en ella se dispone, procediendo a inscribirse en los respectivos Registros.

Horren arabera, Arantzazuko Komentuko nagusia zen Juan Zubietak 1967ko martxoaren 28an aurkeztu zuen Arantzazuko Frantziskotar Komunitatea¹² «Registro de Empresas Periodísticas» delakoan erregistratzeko eskabidea, berak argita-

ratzen zituen aldizkarien —*San Antonio de Padua, Aránzazu, Misiones Franciscanas, Goiz Argi eta Jakin*— erregistratzea eskatuz aldi berean. Baina Ministerioan bereizi egin zuten *Jakin* aldizkariaren espedientea, Arantzazuko besteetatik. Handik ia bi urte t'erdira (1969ko abuztuaren 29an) eman zuen erantzuna, *Jakin* aldizkaria Erregistroan ez sartzea erabakiz. Ondorioz ez zuten baimenik eman hori argitaratzeko. Ordura arte normaltasunez argitaratu ahal izan zuten aldizkaria.

Erregistrotik kanpo uzteko Ministerioak erabilitako arrazoi nagusia zera izan zen: aldizkariaren zenbakietako batzuk ez zetozela bat baimenean deklaraturiko aldizkariaren «objektuarekin» —«objeto» hitzak hemen badirudi «helburu» adiera duela—. Helburu hori honela adierazita eskabidean: «Iniciar a los estudiantes teólogos y filósofos en investigaciones teológico-filosóficas y culturales en vascuence». Aldizkariak erabiliko zituen gaiak, berriz, honela zeuden zehaztuta: «Filosofía, Teología, Sociología y todo lo que toca a la cultura como ciencia [sic]»¹³. Nahikoa zabala zen, beraz, alorra; edo interpretazio zabala emateko modukoa behintzat¹⁴.

Baina puntu horrixe heldu zioten nonbait Ministerioaren ikerketek aldizkaria Erregistroan ez sartzeko erabakia hartzera eman zutenek. Horren zuzendariari galdera espezifikoa egin zioten puntu horri buruz. Ministerioaren erabakiak hirugarren «Resultando»-n dioenez:

Que en respuesta a consulta formulada por este Centro Directivo a través de la Delegación Provincial del Departamento en Guipúzcoa, el Director de «Jakin» confirmó como objeto de dicha revista el anteriormente declarado.

Galdera hori 1968ko maiatzaren 29an Gipuzkoako Dele-gaziotik Joan Mari Torrealdai zuzendariari idatzitako gutu-nean jarri zioten:

Al objeto de proseguir la tramitación del expediente de inscripción de la publicación JAKIN, le ruego me comunique a la mayor brevedad, si tanto el objeto y finalidad, como los temas que comprende, declarados en el expediente de inscripción, son los mismos que los que actualmente rigen en la citada publicación.

Azken batez, hona hemen Ministerioak hiru orrialdeko agirian erabilitako funtsezko arrazoia *Jakin* aldizkaria «Registro de Empresas Periodísticas» delakoan ez inskribatzeko, aldizkariaren zuzendaritzatik bertatik harpidedunei bidalitako zirkularrak ere jaso zuenez:

Que el exámen de algunos de los ejemplares aparecidos en «*Jakin*» y, muy especialmente, de sus números 29 y 30, demuestra de modo patente, que tanto el objeto como el contenido temático reales de la publicación, no se ajustan exactamente a los declarados, sino que se apartan notablemente de ellos.

1968ko lehen eta bigarren zenbakiak ziren horiek; ondoren 31-32, 33, 34 eta 35. zenbakiak argitaratu zituzten, debekua etorri arte. Zergatik aipatu zituen 29 eta 30. zenbakiak? Seguruenik Ministerioak egin zuen azterketaren garaian horiek zirelako azkenak. 29. zenbakiaren gai monografikoa «Jakintza berria» izan zen; eta idazleak K. Mitxelena, Igara eta K. Santamaria izan ziren. Aldizkariaren bestelako sailen idazletzat honako hauek ageri dira: Andoni Iturria, Andoni Lekuona, Karlos Santamaria, Ibon Sarasola, Joan Mari Torrealdei, Aita Goitia, Xabier Kintana eta Oteitza. 30. zenbakiaren gai monografikoa «Euskal Herriko iru hereje» izan zen, hau da, Pio Baroja, Miguel Unamuno eta Jose Maria Salaberria. Autoreak: M. Pelay Orozko, J. San Martin, A. Iturria. Beste sailetako idazleak, berriz: R. Arregi, A. Iturria, A. Lekuona, X. Lete, K. Santamaria, J. M. Torrealdei, Joxe Azurmendi, X. Kintana eta R. Saizarbitoria.

Begiz jotako bi zenbakietan erabilitako *gai*ei begira, ez dirudi inola ere baimenean aitorturikotik kanpo zebiltzanik: «Filosofía, Teología, Sociología y todo lo que toca a la cultura como ciencia».

Horietan idatzi zuten lankideei begiratuta, agian esan zitekeen zuzenean eta zorrotz ez ziola begiratzen aldizkariak aitortutako «objeto-helburuari»: «Iniciar a los estudiantes teólogos y filósofos en investigaciones teológico-filosóficas y culturales en vascuence». Pentsa daiteke helburutik zerbait

harantz zihoala, klausularen interpretazio zorrotza eginez gero. Baina ikuspegi zabalagoz begiraturaz, nekez esan daiteke: «se apartan notablemente de ellos». Dena dela, ez dago zalantzarik begi oso zorrotzez eta borondate politiko kontrakoz begiratu zietela Ministerioan bi zenbaki horiei, aldizkaria erabat legez kanpo uzteko¹⁵.

Legezko inskripzioa ukatuta, *Jakin* aldizkariak ez zeukan kalera irteterik eta harpidedunengana iristerik.

Zazpi urte legeztapenaren bila

Lehen saioa: helegitea (1969-1970)

Ministerioaren dekretuak emandako epearen barruan (15 egun) ipini zuen Jakinek helegitea erabakiaren aurka. Ministerioak erabilitako arrazoiketa oso jenerala zela esan ondoren, honako arrazoi hau erabili zuen, aldizkariaren «helburuari» eta «gaiari» zegokienez, bigarren «Kontsiderazioan»:

[...] *Jakin* es una publicación dirigida principalmente a los estudiantes teólogos y filósofos, aunque llegue también, como es natural dada su interesante temática, a otros ambientes. Y cumple perfectamente su misión de iniciar a dichos estudiantes, poniéndoles en contacto con lo que ocurre en el mundo siempre relativamente al campo propio de la revista, es decir, al teológico, filosófico, sociológico, científico y cultural, lo que quizá, no pueda afirmarse de todas las publicaciones que se mueven, en la actualidad, en la geografía lingüística vasca.

Helegitearen idatzian, eranskinean-edo, aldizkariaren 36. zenbakia, inprimategian eta galeradatan zegoena, argitaratzeko baimena eskatu zuten, inskripzioari buruzko Ministerioaren behin betiko erabakia etorri artean. Baina Gobernuak ez zuen aintzat hartu eskabide hori, nahiz eta Joan Mari Torrealdei zuzendariak berritu egin zuen 1969ko urriaren 28an Prentsako Zuzendaritza Orokorrari idatzitako gutunean. Bestelako gestiorik ere egin zuen zuzendariak Ministerioan, Jose Agustin Elustondoren bitartez —garai hartan Madrilen bizi zen fraide frantziskotarra—¹⁶. Hala ere, bede-

ratzi hilabete pasatxora etorri zen erantzuna (1970eko uztailaren 11n). Ministroen Kontseiluak ez zuen helegitea aintzat hartu; eta beraz bide administratiboak agortuta geratu ziren.

Artean «helegite kontentzioso-administratiboa» jartzerik bazegoen; baina aldizkariaren zuzendaritzak alferrikakotzat jo zuen nonbait. Eta aldizkaririk ezean, horren ordezkotzat *Jakin sorta* saila sortu zuen, gai monografikoen inguruan taldean idatzitako liburua harpidedunei eskaintzeko.

Bigarren saioa: inskripzio berriaren bila (1970-1971)

1970eko udazkenean, eta Joan Mari Torrealdai atzerrira joanda unibertsitateko ikasketak egitera, Joseba Intxaustik hartu zuen Jakinen zuzendaritza. Laster hasi zituen gestio berriak aldizkaria ateratzeko baimen bila, batez ere Karlos Santamariak lagunduta, beronek zituen ezagutza eta harremanen bidez.

Hasteko, aldizkariaren inskripzioa oraindik bideragarria ote zen ikertu nahi izan zuten. Hasteko, Valle de los Caídosko Monasterioko Abata zen Luis Maria Lojendio donostiarraren bitartekaritza bilatu zuten¹⁷. Santamariak idatzitako gutunean ikustaldi bat eskatu zion nonbait, non Joseba Intxaustirekin batera aldizkariaren arazoa aurrez aurre agertuko baitzioten; aldi berean Información y Turismoko Ministerioan Erljio-Aholkulari ziharduen Santos Beguiristain nafarrarenganako sarbidea egitea eskatu zion, dirudienez¹⁸; azaroaren 27an idatzitako erantzunean Lojendiok zioenez, Beguiristain prest agertu zen Josebaren bisita hartzeko eta ahalginak egiteko aldizkaria berriro kaleratzeko baimenaren bila, ohartaraziz, hala ere, garai hartan oso bihurritua zegoe-la giro politikoa gai horiei buruz. Gainera honako baldintza hau agertu zion nonbait, Lojendioren hitzetan: «[...] que es preciso hacer un 'juego limpio', lo que en su explicación viene a ser no hacer política a través de religión».

Bitartean Intxaustik idatzi zion gutun luzea Lojendiori, aldizkaria ateratzeko interesa eta arrazoiak azalduz¹⁹. Intxaus-

tiri erantzunez (azaroaren 24an) adierazten zionez, aldizkariaren egoerari buruzko berririk emana zioten Ministerioan, eta honako hau esan omen zioten orduan:

[...] me dijeron expresamente que se achacaba a *Jakin* haberse salido de las finalidades declaradas en su solicitud de publicación y que ésta se había beneficiado del trámite de revista perteneciente a órdenes religiosas [...]

Dena dela, gutun bidezko harreman horien ondoren, 1970eko abenduan egin zuen Intxaustik —Santamariak ez zuen joaterik izan— Madrilgo bisitaldia: aurrenik Lojendioarengana, eta ondoren Beguiristainarengana²⁰. Jakin ez dakigu Beguiristainen gestioek aurrerabiderik izan zuten ala ez. Hitz onak bai, itxaropen zerbait ere bai; baina egiatan ez zuten fruitu konkreturik ekarri. Agian, garaiko egoera politiko bihurriak eraginda edo «joko garbiaren» aitzakiatan²¹.

Hala ere aldizkariaren arduradunek ez zuten etsi; Beguiristainen gestioen ondorioen zain egon ondoren, edo hila-bete batzuk beranduago zuzenean, beharrezko kontsulta juridikoak eginez, aldizkariaren inskripzio berria eskatzea erabaki zuten²². 1971ko ekainaren 23an egin zuten, beraz, eskabidea, Editorial Franciscana Aránzazu argitaldariaren izenean —ez Comunidad de Padres Franciscanos de Aránzazuren izenean—, 1967ko martxoaren 28ko eskabidean bezala. Aldizkariaren izen berari eusten zion eskabideak eta aldizkari berezitu eta zientifikotzat definitzen zuen hori, baina aurreko baimenaren aldean helburua eta gaien mugak aski zabalduz²³.

Handik hiru hilabetera (irailaren 23an), Pentsako Zuzendari Orokorak sinatuta, barne-konsulta luzatu zieten Zuzendaritzako zerbitzu juridikoei, inskripzio-eskabide berraren legezkotasunaz beren iritzia eman zezaten. Irailaren 23koa da bost orrialdeko kontsulta hori. Funtsean zerbitzu juridikoei jarritako galdera zera zen: aldizkariaren bati lehenago inskripzioa ukatu edo ezabatu egin badio Administrazioak, ba ote dagoen berriro inskribatzerik lehen ukatu zaion enpresa beraren izenean²⁴. Bertan kontsiderazio nega-

tibo askotxo dago Jakinen eskabideari buruz, zerbitzu juridikoen «epaia» aldez aurretik gidatu nahian edo; nabarmena da bereziki testuan adierazten duen hau: Ministerioak enpresa edo aldizkariren bat ez inskribatzearen azpian horiek zigortzeko espiritua —«espíritu de sanción»— egon daitekeela; gainera horrelakoen inskripzioa ukatzea edo ezabatzea betiko ez izatera, erabaki administratiboa bera alferrikakoa eta hutsala izango litzatekeelako hipotesia eskaintzen die zerbitzu juridikoei.

Harrigarriagoa gertatzen da kontsulta horretan modu garratzean ageri den salaketa:

Al margen de la irregularidad manifiesta que supone la pretensión de identificación entre una denominada «Editorial Franciscana Aránzazu» (de la que no consta dato alguno en el Registro de Empresas Periodísticas) y la Comunidad Franciscana del Santuario de Nuestra Señora de Aránzazu [...] (2. or.)

Adiskide moduan edo, Santos Beguiristainek Zuzendaritzako barne-kontsulta horren fotokopia bidali zion Joseba Intxaustiri, gauzak nondik zihoazen jakin zezan edo. Honek 1971ko urriaren 22an idatzitako gutunean, puntu horri buruz argibideak eskaini nahiz, 1969ko abuztuaren 29ko inskripzioaren datu guztiak eman zizkion; zera gertatzen zen, ordea: data horretan onartutako inskripzioa Juan Zubieta inskripzio-eskatzaileak ordezkatzan zuen «Comunidad de Padres Franciscanos del Santuario de Aránzazu»-ren izenean zegoela eginda, Madrilgo Zuzendaritzan horrela interpretatu zutelako nonbait Arantzazutik joandako eskabidea, Dekretuak lehen paragrafoan dioenez: «[...] por la que solicita la inscripción de la expresada Comunidad en el Registro de Empresas Periodísticas». Dena dela, data hori baino lehenxeago «Editorial Franciscana Aránzazu» ere Registro de Empresas Periodísticas delakoan inskribatua zuen Zuzendaritza berberak. Zer gertatu zen? Bi izenekin zegoela erregistratua Arantzazuko argitaldaria, biak 1969an inskribatuta: apirilaren 22an Editoriala, eta abuztuaren 29an Komunitatea; eta *Jakin* aldizkariaren inskripzio berriaren eskabidea (1971ko uztaila-

ren 23koa) Editorial Franciscana Aránzazu enpresa periodistikoaren izenean egin zegoen. Zalantzarik gabe, ez zegoen inolara ere Madrilgo Zuzendaritza despistatzeko asmorik²⁵.

Anomaliarik —«irregularidad manifiesta», Prentsako Zuzendaritzaren hitzetan— baldin bazegoen, erraz zuzentzeko modukoa zen hori, haren edo Ministerioaren aldetik aldizkaria inskribatzeko borondate politikorik izan balitz. Baina gestio osoa zerbitzu juridikoen mahaian geratu zen nonbait; ez dakigu haien inolako erabakiren komunikaziorik egon zenik ere. «Silencio administrativo»-aren ziegatan galdu ote zen gestio osoa?

Ezbehar horien ondorioz, *Jakin* aldizkaria legeztatzeko handik bost urtera (1976an) hasitako gestio guztia «Comunidad de Padres Franciscanos del Santuario de Aránzazu» enpresa periodistikoaren izenean joan zen. Tartean Arantzazuko Komunitateko goardianoa aldatu zen, eta Jose Manuel Garayalde zen orain. Berorrek sinatuko zituen eskabideak eta agiriak.

Hirugarrenean azkenik (1976-1977)

1976ko azaroaren 5ean egin zuen *Jakin* Taldeak aldizkaria «Registro de Empresas Periodísticas» zelakoan inskribatzeko hirugarren eskabidea, horretarako beharrezkoak ziren agiri guztiak aurkeztuz: finantza plana, Jabetza Industrialeko Erregistroa, aldizkariaren datu tekniko eta pertsonalak, zuzendari kazetariaren kontratua. Ordurako Franco hila zen; erreforma politikoaren legea onartuta zegoen; baina trantsizio politiko-juridikoa artean egin gabe zegoen. Beraz, 1966ko «Prensa e Imprenta» legearen barruan egin behar zen inskripzio-eskabidea.

Dena dela, aldizkariaren datu tekniko eta pertsonalak aski aldatuta joan ziren aurreko eskabideetatik oraingora. Aldizkaria ez zen «erlijiozko-zientziatzkoa» izango aurrerantzean. «Informazio orokorrekoa» baino, eta, beraz, kazetari tituluduna beharko zuen zuzendari ofizialtzat²⁶. Gainera aldizka-

riaren helburua eta gaien mugaketa modu askoz zabalago eta irekiagoan geratu ziren zehaztuta; lankide idazleei zego-kienez ere, modu oso irekian zegoen idatzita eskabidea²⁷.

Oraingoan hogeitau egun eskas bakarrik luzatu zen Ministerioaren erantzuna, baina ezezkoa esateko berriro ere. 1969ko *Jakin* aldizkariari emandako inskripzio-ukoan oinarrituz, eta argudiatuz data hartan Gobernuak harturiko erabaki administratiboa ez zegoela atzera botatzerik.

Abenduaren leian jaso zuen Arantzazuk erabakiaren berri. Handik bost egunera (abenduaren 6ko datarekin) aurkeztu zuen ukoaren aurkako helegitea. Hona horretarako baliaturiko arrazoi nagusia: inskripzioa ukatu ziotenean erabilitako aldizkariaren helburuari eta gaiei buruzko arrazoiak ontzat emanda ere, handik urtetara berriro inskripzioa ukatzeak zera esan nahi zuela, «Jakin» aldizkari-izena bera betiko baztertu eta ukatzea; eta horrek kalte moral eta komertzial handia zekarkiola hain tradizio handiko Jakin Taldeari.

Handik egun gutxira (abenduaren 14an) inskripziorako gestioak egiten ari zen Joan Mari Torrealdaik gutun pertsonala idatzi zion zuzenean Prentsaren Erregimen Juridikoaren Zuzendaritzako —hori baitzen lehengo Prentsako Zuzendaritzaren izen berria— Zuzendari Orokorra zen Jose Luis Fernándezi, dirudienez Luis Mz. Garnicak, orduan Bizkaiko Delegatuak, iradokita, ahalegin guztiak egin zitzaala eskatuz *Jakin*-en inskripzioa lehenbailehen bideratzeko. Berehala erantzun zion Zuzendari Orokorrak, eragozpen bakarra garai batean uko egin zitzaion «Jakin» izenean zegoela, eta laster konponduko zelako itxaropena emanez²⁸.

Izatez, astebete geroago (abenduaren 20an) onartu zuen Zuzendaritzak helegitea eta *Jakin* aldizkaria «Registro de Empresas Periódicas» delakoan inskribatzeko agindua eman zuen, argudiatuz eskabide berriko aldizkaria ezberdina dela alde askotatik, lehenago inskribatu gabe geratu zeneren aldean, nahiz eta izen berbera eduki.

Abenduaren 30ean beste eskabide bat zuzendu zioten Zuzendaritzari, aldizkariaren inskripzioa bideratuta zegoenez,

behin-behineko baimena eman zezan, aspalditik harpidedu-
nei eta gizarteari aginduta zegoen aldizkariaren lehen zenba-
kia atera ahal izateko. Hilabetearen izenik gabe, baina itxu-
raz 1977ko urtarrilaren 11n iritsi zen baimen hori. Aldizka-
ria kaleratu zitekeen; baina artean bestelako baldintzak bete
behar izan ziren behin betiko baimena eta inskripzioa edu-
kitzeko. Besteak beste, inskripzioaren eskabidearen iragar-
pena Estatuko Buletin Ofizialean egin behar zen, eta horren
kostua aldez aurretik ordaindu behar zuen eskatzaileak.

Azkenean, otsailaren 25ean inskribatu zuten aldizkaria Re-
gistro de Empresas Periódicas delakoan: «con el nº 1692,
Tomo 23, Sección de Personas Jurídicas, al Folio 146, inscrip-
ción 9ª». Baina artean ere behin-behinekoa zen inskripzioa,
aldizkaria Jabetza Industrialeko Erregistroan erregistratua ze-
goela ziurtatuko zuen agiri behin betikoa aurkeztu arte²⁹.

1977ko urtarrilean bertan kaleratu zen *Jakin* aldizkaria-
ren fase berriko lehen zenbakia. Hil horren 31ko gutunean
J. M. Torrealdaik ale bana bidali zien J. L. Fernández Zu-
zendari Orokorrari eta Bilboko Delegatu L. Mz. Garnicari,
beraiek emandako laguntza eta babesagatik eskerrak luza-
tuz. Borondate politikorik dagoenean, errazago gainditzen
dira oztopo juridiko-administratiboak!

1981eko uztailaren 19an ISSNko (International Standard
Serial Number) zenbakia esleitu zioten *Jakin* aldizkariari:
0211-495X.

Jakin aldizkariaren zailtasun eta oztopo administratiboen
historia neketsua agertu ondoren, ezin dugu ahaztu hasie-
ran aipaturiko *Jakin*-en 21. zenbakiko (1981) artikulua
autore-testiguaren kexu —protesta— mingotsa hona ekarri
gabe (275. or.):

Administrazioaren eta *Jakin*-en arteko gorabeheren balantzea
egin beharko bagenu, gure aldetik gehienbat nabarmenduko
litzatekeen hitza, «beldurra» izango litzateke. Beldurra eta zen-
tsura edo hobe: zentsuraren beldurra. Zentsurak markatu du
Jakin-en bizitza. Autozentsurara behartu gaitu gure lege-egoe-
raren ahuldadeak. [...] gure historian zentsura izan da legea-
ren aurpegia; guretzat legea ez da izan babes, eta bai zigor. ¶

1. *Jakin* aldizkariaren lege-oztopoei, uko administratiboei eta debekuei buruzko artikulu bizia eta iruzkin pipertsuez jantzia ikus daiteke aldizkari beraren 21. zenbakian (1981), 272-276 or.: «Prensa-legearekin borrokan». Haren hurbileko berotasunik gabe, Administrazioak erabili zituen bideen bihurtzean eta Jakinen arduradunek eta «laguntzaileek» haren labirintuan ez galtzeko baliatu zituzten zeharbideetan sartu nahi izan dugu, dokumentuz dokumentu. Testigu izengabeek —ez hain anonimoek— idatzitako iruzkinak guztiz interesgarriak dira dokumentu horiek interpretatzeko.

Azterketa honetan aipatzen ditugun dokumentu argitaragabe guztiak Jakinen Artxibokoak dira, bestelakorik adierazten ez dugunean; horietako batzuen jatorrizko kopiak Arantzazuko Komentuko Artxiboan edo beste nonbait aurkitu ahal dira.

2. «Epikeia» hitzak zera esan nahi du: legearen interpretazio zuhurra, garaian eta lekuan eta lagunen ingurumariak kontuan izanik. Elizaren eta Frantziskotar nagusien baimenik gabe, eta horiek ezjakinean zeudela, aterra zuten; baina aldizkariak izan zuen arrakastaren ondoren, berehala konpondu ahal izan zuten anomalia hura, eta nagusien baimena eduki zuten aurrera jarraitzeko, beti ere kontuz eta zuhurtziaz jokatzeko aholkuarekin. Horietaz berri eta xehetasun jakingarriak ematen ditu Bastarririk bere txostenean.
3. Inprimategiaren jabeak egindako deskarguan arrazoiketa oso bitxiak daude, Erregimenaren orduko zentsura-irizpideak agerian uzten dituztenak: «Cuarto.- En todo tiempo el suscrito ha tenido exquisito cuidado en que las publicaciones impresas de su intervención hayan sido de carácter completamente ortodoxo o patriótico español; jamás ha admitido ninguna clase de publicación en sentido contrario ni que tuviera el menor carácter amoral o pornográfico».
4. Reg. N° 734/62. Aldizkariaren titulua inprimategian ateratako bi zenbakietan «j»-rekin zegoen idatzita: JAKIN. Idazkera horrekin egin zuten baimenaren eskabidea; eta horrela zegoen Ministerioaren abisuan. Baina apezpikuaren baimen-orrian berriro YAKIN dago idatzita.
5. Joseba Intxaustik Zelestino Solagurenen beste gutun baten bidez jakin zuen (1964-02-02) baimenarena eginga zegoela eta agian sinatuta ordurako. Harrigarria da ia hiru aste beranduago, eta baimena otsailaren 7koa izanik, Felipe de Ugarte Delegatuak Intxaustiri idatzitako gutuna (otsailaren 20koa, berak Madrildik jasotako baimena Arantzazura bidali baino bi egun lehenagokoa): «[...] ni tengo noticia de que se ha concluido el trámite de instancia para la autorización por la Dirección General de Prensa, ni que por este organismo se la haya autorizado», dio gutun horretan. Eskatutako zenbakia zuzenean Madrilerara bidali zuten bezala, Gipuzkoako Delegatua ezjakinean zegoen nonbait, Arantzazutik bidalia zutenik, gutunean aditzera ematen duenez.
6. *Jakin*-en 21. zenbakiko aipaturiko artikulugileak baimeneko gaiari buruzko klausulan agertzen den «según se solicita» esaldiari buruz honela dio: «‘Según se solicita’ hori ez da gezurra. Ez zen hori, ordea, nahi zena. Ez zi-

guten beste irtenbiderik utzi. *Jakin*-ek funtzionatu nahi zuen ingurunean funtzionatzeko estuegiak ziren mugak. Are okerrago: frantziskotarrek bakarrik idaztea eskatzen zuen klausula hori *Jakin*-en tradizioaren aurka zihoan. Baina zer egin? Alde batetik, aldizkaria eskuratzeko bide bakarra horixe zen. Eta bestetik, klausula mugatzaile hori betetzeko asmorik ez genuen; aseguratu ziguten, gainera, Madriletik ('oficiosamente', noski) baldintza horrek ez zuela garrantzirik: inportantea edukina omen da, ez zeinek idazten duen».

Baimena eskuratu ondoren, Joseba Intxaustik gida modukoa idatzi zuen aldizkariaren zuzendari eta erredaktoreentzat, baimenaren arabera eta legeak eskatuta kontuan hartu eta bete beharko zituzten arau eta baldintzak zeintzuk ziren argi jarritz. Horietan azkena bitxia gertatzen da: «Colaboradores: Sólo lo pueden ser los franciscanos». Aldizkariaren edukari buruzko esaldi aldrebes hori horrela ulertzekoa ote zen? Joseba Intxaustik berak dio oharrean: «Respecto a la condición 'colaboradores', nadie ha insistido en absoluto: según todas las impresiones podemos hacer caso omiso de eso». Jokatu, horrela jokatu zuten, eta gero eta gehiago zabalduz joan zen aldizkariako idazleen jatorria.

7. Joseba Intxaustik bete beharreko arauen eta baldintzen bilduma Erredakziora idaztean, honela dio ironiaz «zentsura» horri buruz: «Si hay suerte, las censurarán en 48 horas».
8. 1966ko uztailean aldatu egin zuten zuzendari ofiziala, eta Kandido Zubizarreta izendatu behin-behineko zuzendaritzat. Joseba Intxausti Euskal Herritik kanpora bizitzera joan zelako gertatu zen aldaketa seguruenik.
9. Artikuluren bat zentsurak atzera bota zuelako-edo, aldizkariaren zuzendariak kontsultaren bat egin zion nonbait Gipuzkoako Delegazioari, zein irizpidez jokatu behar zuten galdetuz. Jose Ramón Apariciok sinaturiko erantzunean (1965-03-04) honako hau irakur daiteke, besteak beste: «El criterio es claro: se puede publicar todo lo que no atente a los principios fundamentales del Estado español, incluidos entre éstos, claro está, el Dogma, la Moral y las buenas costumbres. Con un carácter más amplio tampoco me parece procedente publicar nada que pueda hacer el juego a los enemigos de esos principios fundamentales».
10. Ley 14/1966, martxoaren 18koa. Apirilaren 9an sartu zen indarrean legea.
11. Egia esan, zuzendariaren eskuetan uzten zuen legeak idazlanak zentsuratzearen erantzukizun nagusia; aldizkaria banatu aurretik, 10 ale eraman behar ziren Delegaziora. *A posteriori* etor zitekeen zentsuraren makilakada. 1966ko apirilaren 16an, lege berria indarrean sartua zelarik, honako ohar hau jaso zuten zuzendaritzan Gipuzkoako Delegazioak zabalduzako zirkularrean, Felipe de Ugartek sinatutakoan: «Así mismo el Artº 12 de la misma Ley y Decreto 752/66, de 31 de marzo (B.O. nº 80), ordena que, antes de proceder a la difusión de la Revista deberán depositarse en esta Delegación 10 ejemplares de la misma, firmados por el Director o persona en quien él delegue, con una antelación de seis horas». Bi hilabete berandua-go (ekainaren 22an) doinu bereko beste ohar bat bidali zuen aldizkariaren

- zuzendaritzara. 1969ko urtarrilaren 24an ezarritako salbuespen-egoeraldian berriro ezarri zuten aurretiazko zentsura argitaratzeko testu guztiatarako (Gipuzkoako Delegatuaren ebazpena, 1969ko urtarrilaren 25ekoa).
12. Ministerioak emango duen erantzunaren arabera (1969ko abuztuaren 29an), «Comunidad de Padres Franciscanos del Santuario de Aránzazu» zen erregistratzeko enpresaren izena. Izen hori dela eta, gorabeherak eta buruhaustek sortu ziren gerora, beherago adieraziko dugunez.
 13. Ez daukagu inskripzioa eskatzean erabilitako formula. Badirudi «a la cultura como a la ciencia» adierazi nahi izan zutela eskatzaileek.
 14. 1968an aldizkariaren zuzendaritzak erabili zuen, erabili, 1964ko baime-neko klausularen bat edo beste aldatzeko hipotesia, Joan Mari Torrealdai egindako kontsultaren bati erantzunez, Antonio Albizuk idatzi zion gutunean adierazita dagoenez (1968-02-10); besteak beste, aldizkariaren tipoa edo izaera orokorra —«religioso-cultural»— eta horren arabera aldizkariaren helburua eta gaiak zehazten zituzten klausulak. Baina Albizuk Ministerioan egindako gestioen ondorioz, lehenetan jarraitzea hobe zela erabaki zuten nobait.
 15. Ministerioaren erabakiaren interpretazio politikoa bilatuz, bihurrikeria handirik gabe esan daiteke, *Jakin*, euskara hutsez ateratzen zen kultur aldizkari aurrerazalea, 1.000tik gora harpidedun zituena eta garai hartan eragin sozial eta kultural garrantzizkoa zuena, ez zela inola ere orduko Erregimenaren eta Ministerioaren gustukoa. *Jakin*-en 21. zenbakiko artikulugileak argi dauka erabakiaren arrazoi politikoa: «Kolpe latza, bai, eta indarra eta arrakasta hartu-berriak zituen unean emana izanik, bi aldiz latza. Eta horregatixe emana hain zuzen, inportantziarik bazuelako orain. Itxuraz bakarrik da administratiboa erabaki hau» (274. or.). Agian, eta Ministerioaren dekretuak aipatu ez zuen arren, uste izatekoa da aldizkariaren 35. zenbakian erabilitako gai monografikoa —«Gaurko pentsalari bat», Marcuse alegia— garrantzizkoa izan zela haren erabakian. M. sigla hutsez idatzi izana filosofoaren izena zenbaki osoan ez zen seguruenik editoreen aldetiko nahiko autozentsura izan. *Jakin* aldizkariaren 21. zenbakiko (1981) «Historia» artikululuzean idatzita dagoenez, «Autozentsura ez da aski izan, hizkuntza 'eliptikoak' ez du Administrazioa engainatu, Marcuse bere izenez aipatu orde zerbaki osoan 'M.' jartzeak ere ez».
 16. 1969ko azaroaren 30ean Elustondok Torrealdairi idatzitako gutunean urtearen azkenerako erantzuna izango zelako itxaropena eman zion, Ministerioan entzundakoen ondoren; handik ia bi hilabetera (1970eko urtarrilaren 22ko gutunean) ezkorrago idatzi zion: «Del otro asunto [aldizkariaren erregistroarena], no hay nada hasta ahora. Estuve no hace mucho y el letrado había terminado su estudio, y estaba preparado para el Ministro, pero el Ministro no ha firmado nada hasta hace poco [ministro aldaketa egon zen tartean] y tiene pilas enormes de papel que firmar».
 17. Jose Maria Lojendio euskaltzain osoaren anaia zen Luis Maria Lojendio, eta Donostian harreman zabalak zituen; bazuen beste anaia bat diplomatikoa ere. Valle de los Caídosko Monasterio beneditarreko Abata izanik,

- Francoren erregimenaren aurpegi zerbait gizatiarra goa erakusten zuen nolabait.
18. Santos Beguiristain apaiza Obanoskoa zen, eta urtero egiten zuten «Obanosko misterioaren» antolatzailea. Garai hartan Madrilgo Informazio eta Turismo Ministerioan Eliz Aholkulariaren kargua zuen.
 19. Gutunaren zirriborroan ageri denez, *ad hoc* arrazoiz bereziak erabili zituen Intxaustik, aldizkariaren defentsan: urte haietan Euskal Herriak bizi zuen krisiari, sozial, kultural eta fedekoari, aurre egiteko beharrezkoa zen *Jakin* aldizkaria berriro argitaratzea, balio kristauak zabaltzeko, inguruan indartuz zihoan ideologia marxistari ere aurre egiteko.
 20. Intxaustik hitzez aitortu digunez, Lojendiok harrera adeitsua, beroa eta eskuzabala egin omen zion; Beguiristainena, berriz, hotza izan omen zen.
 21. Lojendio eta Beguiristainekin egindako gestioak iruzkinduz, honetara amaitzen du *Jakin*-en 21. zenbakiko (1981) «Historia» artikulua luzearen idazleak (104. or.): «Ez alferrik: ez ziren samurtu. [...] Legeak eta lege-gordetzaileek ez zioten *Jakin*-i lana batere erraztu».
 22. Dokumentuetan ageri ez den arren, beharbada Beguiristainek berak iradoki zuen inskripzio berriaren eskabidea egitea. Dena dela, hark ezagutu zuen eskabide berria, berak bidali baitzuen Jakinera, honek egindako eskabidea zela eta, Prentsa Zuzendaritzak bere zerbitzu juridikoei egindako kontsulta.
 23. «Objeto, finalidad y principios que inspiran la publicación» epigrafean honela zioen eskabidea: «La finalidad de la publicación es fomentar entre los estudiantes, filósofos, teólogos y sociólogos las investigaciones aplicadas sobre las ciencias de la filosofía, la teología y la sociología en vasconce, con la divulgación de la problemática cultural contemporánea desde una visión espiritualista cristiana, desarrollando, al mismo tiempo, las potencialidades del idioma vasco como medio de comunicación cultural moderna». «Tema que comprende» epigrafean, berriz, honela zioen: «Atenderá preferentemente a las ciencias del hombre, sin excluir las de la naturaleza. Más en concreto divulgará temas de pensamiento y arte; teología, filosofía, historia, psicología, lingüística, arte, derecho, economía, sociología, pedagogía, incluyendo también, además de estos estudios, breves comentarios culturales de actualidad».
 24. Kontsulta ez zen *Jakin* aldizkariari buruzkoa soilik izan, orokorragoa baizik. Gure aldizkariari zuzenean legokiokeen galdera honela zegoen idatzita kontsultan: «Si la denegación o cancelación ya firmes se refieren a una publicación periódica, ¿puede la Empresa Periodística afectada por la resolución volver a solicitar la inscripción de la misma publicación periódica?».
 25. «Editorial Franciscana Aránzazu» 1952an sortu zuten ofizialki (ik. J. A. Guerra, «Arantzazu centro de actividad literaria de 1936 al 2000», in: *Arantzazu. Ikerlan eta Saiakerak XX. mendeko historiaz*, Arantzazu E. F., Oñati, 2003, 566-567 or.). Argitaldarien jabea, berriz, Arantzazuko Frantziskotar Komunitatea zen. Aldizkariaren argitaldaria eta horiek argitaratzen zituzten aldizkariak Enpresa Periodistikoaren Erregistroan erregis-

tratzera behartu zituen 1966ko legeak, argitaratzen jarraitu ahal izateko. Arantzazuk bi eskabide ezberdin egin zituen nonbait, bata bestearen ondoren, Ministerioaren erantzunetatik dakigunez: eskabideetako bat (1967ko martxoaren 28koa) aldizkariak erregistratzeko egin zuen, Gipuzkoako Delegazioaren bitartez, «Comunidad de Padres Franciscanos del Santuario de Aránzazu»-ren izenean. Eta horri emandako erantzuna da Ministerioak harturiko 1969ko abuztuaren 29ko erabakia, eskabideko aldizkari guztiak inskribatzen zituena, *Jakin* izan ezik. Egun batzuk geroago, ordea (1967ko apirilaren 10ean), eta Arantzazuko goardiano Juan Zubietak berak sinatuta —eta oraingoan zuzenean Ministeriora bidalia, Gipuzkoako Delegaziotik pasatu gabe— «Editorial Franciscana Aránzazu» enpresa erregistratzea eskatu zuten, horren jabea Santutegiko Komunitatea zela ziurtatuz —Juan Zubietak berak apirilaren 4an idatzitako agiriaren arabera—, baina argitaratzen zituen aldizkariaren aipamenik gabe, nonbait —1966ko Prentsa eta Inprenta Legea apirilaren 9an jarri zen indarrean; beraz 1967ko apirilaren 9 baino lehen egin beharrekoa zen inskripzioa; baina kasu honetan «enpresa» berri baten inskripzio soila zen, lehendik ateratzen zituzten aldizkariak kontuan hartu gabe, ontzat eman zuen Ministerioak eskabidea—. 1969ko apirilaren 22an erantzun zuen Ministerioak, inskripzioaren agiria bidaliz. Beraz, «Comunidad Franciscana del Santuario de Aránzazu» izeneko «enpresaren» eta bere aldizkariaren inskripzio ofiziala —*Jakin*-ena izan ezik— 1969ko abuztuaren 29an egin zuten; baina tartean, «Editorial Franciscana Aránzazu» izenekoaren inskripzioa egina zuen Ministerio berberak. Horregatik bi izenez zeukan erregistratuta 1969an Arantzazuko bere argitaldaria Ministerioko «Registro de Empresas Periodísticas» zelakoan. «Anomalia» hori berretsita geratzen dela dirudi 1967ko urriaren 18an Arantzazuko argitaldaria administrazioaile Joakin Arriarani Gipuzkoako Delegaziotik idatzitako gutunean, non zenbait informazio eman ondoren, honako hau gaineratu baitzuten: «Por otra parte, del escrito que acompaña al enviado por ustedes primeramente citado, parece deducirse que ustedes han solicitado, por conductos ajenos a esta Delegación, la inscripción de la *Editorial Franciscana Aránzazu* en el Registro de Empresas Periodísticas [...]». Horren guztiaren argibidea —ala nahasketa gehiago?— Joakin Arriaranek berak 1967ko abuztuaren 8an, Ministeriotik «Editorial Franciscana Aránzazu» erregistratzeko agiriren batzuen eskabideari erantzunez idatzitako gutunean aurki daiteke agian; horretarako bidaltzen zituen agiriak deskribatuz, honela dio bigarren puntuan: «2º. Certificado del Registro de Propiedad Industrial de nuestra Editorial, [...] que más tarde se ha hecho cargo de la edición, conforme han venido las nuevas leyes, de las publicaciones siguientes: *Goiz Argi*, *Jakin*, *Aránzazu*, *Misiones Franciscanas*, *San Antonio de Padua*, *Franciscanismo* y *Anaitasuna*, todas ellas de periodicidad mensual» (¿?).

Dena dela, egoera horretatik zetorren nonbait Ministeriotik salatzen zuten «irregularidad manifiesta» delako hura: hots, *Jakin* aldizkaria berriro inskribatzeko eskabidea, ordurako erregistratuta zegoen eta guztiz le-

- gezkoa zen *Editorial Franciscana Aránzazu*-ren izenean egin zutelako, eta ez *Comunidad Franciscana del Santuario de Aránzazu* haren jabearen izenean, normala zenez.
26. Luis Antonio Bilbao frantziskotar kazetariak hartu zuen bere gain kar-gu hori. Joan Mari Torrealdai izango zen zuzendariordea.
27. «*Objeto, finalidad y principios que inspiran la publicación*: Tratar en lengua vasca temas religiosos, filosóficos, filológicos, culturales, educacionales, históricos, jurídico-sociológicos y científicos con la finalidad de que el vascoparlante tenga en su propia lengua conocimiento de estos temas, y basándose en los principios de la Doctrina de la Iglesia Católica, de la 'Declaración de los Derechos Humanos' de la Carta de las Naciones Unidas firmada en la Ciudad de San Francisco en 1948 y ratificada por España, y siempre y en todo caso con respeto absoluto a la Legalidad vigente en el Estado Español». «*Temas que comprende*: Encuestas, estudios, ensayos, monografías, dossiers, investigaciones, colaboraciones de académicos vascos, recensiones, bibliografía, con un tema central monográfico por lo general». «*Plantilla de Redactores*: Dado el contenido de la revista y su carácter cultural de especialización, se recurrirá en cada número a los colaboradores expertos en la materia, académicos, profesores, investigadores, etc.».
28. *Jakin*-en 21. zenbakiko (1981) «Historia» tituluko artikulutik dakigunez (113. or.), *Jakin* Taldeak burutan erabili ere egin zuen une horretan, 20 urtez temaz eutsitako izena ere aldatzea, beharrezkoa izatera, argitaratu nahi zuen aldizkariari. Azkenean ez zen beharrezkoa gertatu.
29. Egon, erregistratuta zegoen *Jakin* aldizkaria Jabetza Industrialeko Erregistroan 1968ko otsailaren 17an; eta aldizkariaren inskripzio-eskabidearekin batera aurkeztu zuten horren agiria. Baina eguneratu beharra zegoen nonbait.